

en daar er een menschenleeftijd overheen gaat om een boschaanplant tot volste ontwikkeling te zien komen, moest men zich wel tevreden stellen met de overgangsfase „het park”.

Natuurlijk wegen bij een dergelijk park heel andere eischen het zwaarst, terwijl steeds in het oog gehouden moet worden hoe een kennelijke doelmatigheid ons schoonheids-genot verhoogt en hoe de eigenlijke begraafplaats hoofdzaak moet blijven, terwijl de parkaanleg slechts moet dienen om de monotonic te ondervangen en een stille troostvolle omgeving te scheppen, waar men de dooden beweend overal gepredikt vindt:

„Zerfällt und ist
verloren,
Was irdisch musz
vergehn,
Die Kraft aus Gott
geborn,
Wird schöner stets
erstehn.

Het Stettiner Friedhof, dat een oppervlakte van ongeveer 153 H.A. beslaat, laat een

ernstige poging zien, beide richtingen te vereenigen tot een harmonisch geheel, waarbij de regelmatige opzet ons de bekoring geeft van terrassen en doorzichten, en van een aanwezige accidentering der terreinen een ongezocht gebruik werd gemaakt voor een zeer schilderachtige urnenaanleg, waarbij tevens in een bloemrijke boschomgeving de reeds besproken historische afdeeling gevon-

den wordt. Een rustieke met wilden wingerd omgroeide brug is geslagen over een door erratische blokken omgeven dal, terwijl van het hoogste punt, waarop een watertoren gebouwd is, een boeiend doorzicht gevonden wordt over de vier terrassen op de met stemmige bloem- en struikpartijen omgeven vijver, die niet alleen om schoonheidsredenen ge-

graven werd, maar evenals elders een technisch noodzakelijk onderdeel vormt van groote begraafplaatsen. De draineering van een kerkhof is mede een vraagstuk van groot gewicht. Op het hier beschreven Friedhof ligt een buizenet van 8800 Meter lengte met 170 waterkranen, waarvan de totaal aanleg in de laatste tien jaar meer dan 100.000 Mark heeft gekost. De omgeving van de in strengen Romaanschen stijl gebouwde kapel is op weloverwogen wijze met bloemperken getooid, waarbij uitgegaan werd van de gedachte, dat juist hier, waar de smart zich het heftigst openbaart een groep leliën of rozen troostrijk zou werken, en men wellicht Longfellow's woorden zou herinneren, dat bloemen zijn:

Emblems of our own great resurrection
Emblems of a bright and better land.

Afgezien van deze bloembedden, heeft men de meer dan een kilometer lange 40—150 M.

HET „GEOPENDE GRAF” OP HET GARTENFRIEDHOF TE HANNOVER.